

Türkiye’de Sağlık Turizmi Literatürünün Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of Health Tourism Literature in Türkiye

Derya KARADURMUŞ¹, Ekrem SEVİM²

Öz

Amaç: Bu çalışma, Türkiye'deki sağlık turizmi literatürünün kapsamlı bir bibliyometrik analizini yaparak, sağlık turizminin küresel önemi ve araştırma eğilimleri hakkında fikir vermeyi amaçlamaktadır.

Tasarım/Yöntem: Web of Science veri tabanından elde edilen 119 yayını kapsayan çalışma, yayın türü ve dili, yayımlanan dergiler, ele alınan konular ve atıf eğilimleri gibi konulara odaklanmaktadır.

Bulgular: Yapılan yayınların önemli bir kısmı İngilizce dilinde (n=108; %90,8) ve araştırma makalelerinden (n=95; %79,8) oluşmaktadır. Çalışmaların yaklaşık yarısı (n=52; %43,7) Emerging Sources Citation Index (ESCI) indeksinde yer alan dergilerde yayımlanmıştır. Elsevier, Emerald ve Taylor & Francis en sık yayın yapılan yayınevleridir. En fazla yayın Q2 çeyreklik dilimde yer alan dergilerde yapılmıştır. En fazla yayın 2020 yılında (n=16) yapılmıştır.

Sınırlılıklar: Araştırmanın en önemli sınırlılığı, Web of Science (WOS) akademik veri tabanında sadece elektronik dergilerde yayımlanan sağlık turizmi kavramı ile ilişkili (Topic: "health tourism" or "medical tourism" or "medical travel" or "dental tourism" or "thermal tourism" or "transplant tourism" or "wellness tourism") ve Türkiye’de yapılmış (Countries/Regions: Turkey & Türkiye) Türkçe ve İngilizce yayınların örnekleme dahil edilmesidir.

Özgünlük/Değer: Bu çalışma, Türkiye’de yapılan sağlık turizmi araştırmaları, bu araştırmaların küresel önemi ve sürdürülebilir kalkınma ve sağlık hizmetlerine potansiyel katkılarına ilişkin güncel bilgiler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Literatür, Bibliyometrik, Sağlık Turizmi, Türkiye, Web of Science

Abstract

Purpose: The study aims to give an idea about the global importance of health tourism and research trends by making a comprehensive bibliometric analysis of the health tourism literature in Türkiye.

Design/Methodology: The study, which includes 119 publications obtained from the Web of Science database, focuses on issues such as publication type and language, journals, topics and citation trends.

Findings: The majority of the publications were in English (n=108; 90.8%) and consisted of research articles (n=95; 79.8%). About half of the studies (n=52; 43.7%) were published in journals included in the Emerging Sources Citation Index (ESCI). Elsevier, Emerald and Taylor & Francis are the most frequent publishers. Most publications were made in journals in the Q2 quartile. The most publications were made in 2020 (n=16).

Limitations: The most important limitation of the research is that only Turkish and English publications related to the concept of health tourism published in electronic journals (Topic: "health tourism" or "medical tourism" or "medical travel" or "dental tourism" or "thermal tourism" or "transplant tourism" or "wellness tourism") and made in Turkey (Countries/Regions: Turkey & Türkiye) were included in the sample in the Web of Science (WOS) academic database.

Originality/Value: This study provides up-to-date information on health tourism research conducted in Turkey, its global importance, and its potential contributions to sustainable development and health services.

Keywords: Literature, Bibliometric, Health Tourism, Türkiye, Web of Science

¹ Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Yönetimi ABD, deryakaradurmus@ogr.bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3690-0935

² Doç. Dr., Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, esevim@bandirma.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0697-5899

1. GİRİŞ

Sağlık turizmi, medikal turizm, ileri yaş ve engelli turizmi ile termal ve SPA-wellness turizmi gibi alt türleriyle özellikle son dönemde literatürde önemli yer edinmiştir. Sağlık turizmi kavramı, alt bileşenleri ile farklı süreçleri içerisinde barındıran bir üst başlık olmasının yanında, çoğu zaman bu kavramların birbirinin yerine kullanımına da rastlanan ve temelde içerisinde sağlık hizmetlerine dair çeşitli prosedür ve hizmetlere erişmek amacıyla başka bir ülke veya bölgeye seyahat etmeyi ifade eden bir kavramdır (Gaines & Lee, 2019). Bireylerin sağlık amaçlı seyahatlerini destekleyen çok çeşitli sebepler sayılabilir. Bunlar arasında en önemlileri; bireyin kendi ülkesinde bulunmayan özel tıbbi hizmetlere erişme isteği, daha düşük maliyetli ya da daha kaliteli tıbbi prosedürlere erişme isteği, tedaviye erişim için daha kısa bekleme süresi ve tıbbi tedaviyi tatil ya da boş zaman etkinlikleri ile birleştirmek gibi sebepler sayılabilir (Hall, 2012; Sevim & Sevim, 2019). Sağlık turizmi türleri arasında en fazla ilgi gören tür medikal turizmdir. Medikal turizm kapsamında; diş tedavileri, kozmetik cerrahi, infertilite tedavileri, kalp damar cerrahisi, onkoloji, organ nakilleri gibi çok çeşitli tıbbi prosedürler yer almaktadır. Sağlık turizmi sektörü birçok ülkenin talep oluşturmak için tıbbi tesislere ve altyapıya yatırım yaptığı, dünya çapında büyüyen bir endüstridir (Chuang vd., 2014). Dünyada medikal turizm ortalama yıllık %12 civarında büyüme gösterirken TÜİK verilerine göre Türkiye’de bu oranın daha hızlı bir büyüme gösterdiği ve son beş yılda (2018-2023) hasta sayısında %135, elde edilen gelirden %167’lik bir artış rapor edilmiştir. Sadece medikal turizmden elde edilen gelir 2023 yılı için 2,3 milyar dolardır (USHAŞ, 2024).

Sağlık turizmi ile ilgili yapılan bilimsel çalışmaların, bu kapsamda seyahat eden hastaların motivasyonlarını, beklentilerini ve deneyimlerini anlamaya yardımcı olabileceği söylenebilir. Bu bilgi, sağlık turistlerine sağlanan hizmetlerin kalitesinin iyileştirilmesine yardımcı olabilir (Arslan & Sevim, 2022). Bunun yanında yapılan çalışmalar, politika yapıcıların ve sağlık hizmeti sağlayıcılarının sağlık politikaları ve stratejileri hakkında bilinçli kararlar almalarına yardımcı olabilir. Sağlık turizmi alanında iyileştirilecek alanların belirlenmesi ve sağlık hizmeti sağlayıcıları için daha iyi uygulamaların geliştirilmesi açısından bu alanda yürütülen çalışmaların önemi büyüktür. Mevcut araştırma çabaları sayesinde medikal turizmin gelir sağlama, iş olanağı yaratma ve sağlık altyapısına yatırım gibi ekonomik faydalarının da olabileceği değerlendirilmektedir. Aynı zamanda yapılan çalışmalardan elde edilecek sonuçlar, politika yapıcıların sağlık politikaları ve stratejileri hakkında bilinçli kararlar alması konusunda da yardımcı olabilir (Johnson & Samakovlis, 2019). Sağlık turizmi üzerine yapılan bilimsel çalışmalar, sektöre ilişkin değerli bilgiler sağlayabilir ve sağlık turistlerine sağlanan bakım ve hizmetlerin kalitesini artırmaya yardımcı olurken, aynı zamanda medikal turizmin ekonomik faydalarını da teşvik edebilir. Bu nedenle çalışmaların bibliyometrik açıdan incelenerek niceliksel olarak değerlendirilmesi alan yazına ve bilim alanına genel bakış fırsatı sunar (Ellegaard & Wallin, 2015).

Bibliyometrik analiz, akademik literatürün değerlendirilmesi, araştırılması ve haritalandırılmasında önemli rol oynayan sistematik ve niceliksel bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem makale, konferans bildirileri, kitap, patent gibi akademik yayınlarla ilişkili meta verileri analiz etmek için istatistiksel ve matematiksel tekniklerin uygulanmasını içerir (Ellegaard & Wallin, 2015; Koseoglu vd., 2016). Araştırma ve finansman kuruluşları ile politika yapıcılar da dahil olmak üzere, tüm paydaşların ve araştırmacıların etki ve üretkenliklerinin ölçülmesine olanak tanıyan güçlü bir araştırma aracı olarak hizmet eder (Shonhe, 2020). Dahası olarak bibliyometri, ortaya çıkan araştırma eğilimlerinin belirlenmesine yardımcı olarak, araştırmacıların ve kurumların gelişen akademik bakış açısına ayak uydurmasına yardımcı olur. Aynı zamanda, öne çıkan araştırmacılar, tanınmış dergiler veya önde gelen akademik kurumlar için, iş birlikleri ve yayın stratejileri oluşturulması açısından değerli olabilecek sonuçları ortaya koyar (Yusop vd., 2020). Ayrıca bibliyometrik analiz, daha geniş bilimsel haritalama yaparak, araştırma alanlarının birbirine bağlılığının anlaşılmasına ve bilimsel bilginin gelişimine katkıda bulunur (Qadir vd., 2019). Genel olarak bakıldığında diplomatik analizlerin, araştırma yatırımı ve kaynak dağıtımına ilişkin kararlara rehberlik edecek kanıta dayalı bilgiler sağlayarak, bilime önemli katkılar yapar. Sağlık turizmi literatürüne dair yapılan bir içerik analizi çalışmasında bibliyometri kavramı en fazla kullanılan anahtar kelimeler arasında yer almaktadır (Kaya & Nebioğlu, 2024).

Literatür incelendiğinde sağlık turizmine dair yapılan bibliyometrik çalışmalara rastlanmaktadır. Temizkan vd. (2015) 1991-2014 yılları arasında sağlık turizmi ile ilgili Türkçe ve İngilizce makaleleri incelemiştir. Canik ve Özdemir (2019), 1988-2017 yılları arasında Türkiye'de sağlık turizmi üzerine yapılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik özelliklerini araştırmışlardır. Doğan ve Baynal Doğan (2020), sağlık turizminin alt bileşenlerini analiz etmek amacıyla 2000-2019 yılları arasında SSCI atıf indeksinde yer alan makaleleri incelemiştir. Öztürk vd. (2020), 1970'ten 2020'ye kadar sağlık turizmi alanında en çok alıntı yapılan 100 İngilizce makalenin bibliyometrik özelliklerini belirlemek için Web of Science (WOS) veri tabanlı çalışmaları analiz etmiştir. Akın (2021) Google Scholar ve DergiPark Akademik veri tabanlarında 2015-2020 yılları arasından yayınlanmış sağlık turizmi alanında yapılmış Türkçe makaleleri (n=102) incelemiştir. Seyhan ve Özzeybek (2021) WOS veri tabanında 1975-2019 yılları arasında yayınlanmış sağlık turizmi ve medikal turizm konularında İngilizce yayınlanan makaleleri (n=879) incelemişlerdir. Orhan (2022) WOS veri tabanında 1997-2021 yılları arasından yayınlanmış medikal turizm alanında yapılan İngilizce derleme ve araştırma makalelerini (n=1209) incelemiştir. ılinoğlu (2023) WOS veri tabanında sağlık turizmi, medikal turist ve medikal turizm gibi alternatif anahtar kelimelerden oluşan konuları içeren yayınları (n=10272) incelemiştir. Kazak ve Kazak (2023) WOS veri tabanında 2012-2023 yılları arasında yayınlanmış çalışmaların bibliyometrik analizini yapılmıştır. Sağlık turizmi alanında yapılan lisansüstü tezlere dair yapılan bibliyometrik analizler de literatürde yer almaktadır (Öztürk vd., 2024)

Sağlık turizmi konusunda yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada, özellikle Türkiye'deki sağlık turizmi literatürü, WOS veri tabanından İngilizce ve Türkçe makalelerin incelenmesi açısından literatüre katkı sağlayacaktır. Bu çalışmanın temel amacı, sağlık turizminin mevcut durumunu ele alarak, sağlık turizmi literatürünü güncel ve kapsamlı bir şekilde incelemektir. Yapılan alışma ile Türkiye'deki sağlık turizmi araştırmalarının mevcut durumunun kapsamlı bir değerlendirmesi yapılarak, konunun Türkiye'deki uluslararası geçerliliği vurgulamakta, iyileştirmeye açık alanları belirlemekte ve gelecekteki araştırmalar için bir yol haritası sunarak, sağlık turizmi alanına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Türkiye'deki sağlık turizmi literatürünün mevcut durumunu ele alarak güncel ve kapsamlı bir şekilde incelemek amacıyla yürütölen çalışmada bibliyometrik analiz yöntemi kullanılmıştır. Veri seti, Web of Science (WOS) akademik veri tabanında sadece elektronik dergilerde yayınlanan sağlık turizmi kavramı ile ilişkili (TOPIC: "health tourism" or "medical tourism" or "medical travel" or "dental tourism" or "thermal tourism" or "transplant tourism" or "wellness tourism") 2.985 çalışmadan, Türkiye'de yapılmış (COUNTRIES/REGIONS: TURKEY & TURKIYE) Türkçe ve İngilizce yayınların filtrelenmesi ile elde edilen 119 adet çalışmadan oluşmaktadır. Bu filtreler dışında veri tabanında herhangi bir kısıtlama (yıl, yayın türü, endeks vb.) yapılmamıştır. Bu sayede sağlık turizmi, medikal turizm, medikal seyahat, dental turizm, termal turizm, nakil turizmi ve sağlıklı yaşam/iyi hal turizmi gibi sağlık turizmi kavramı kapsamında ele alınan kavramlar ile ilgili tüm yayınlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Elde edilen sonuçlar tekilleştirme ve ayıklama işlemine tabi tutulmuştur. Araştırma makaleleri ve aynı zamanda kitap bölümü [article; book chapter] olarak belirtilen yayınlar detaylı inceleme sonucu ayrıştırılmıştır. Kitap incelemeleri [book review] ise derleme [review] kategorisine aktarılmıştır. Yayın türü "new item" olarak belirtilen 1 adet makale araştırma makalesi kategorisine aktarılmıştır. Analizde kullanılan parametreler; yayın yılı, yayın türü, yayın dili, yayıncı, makalenin yayınlandığı dergi, yayının tarandığı endeksler, yayının WOS kategorisi (mikro düzeyde), yazar adı ve soyadı, yazarların bağlı olduğu kurum ve yazarların ölkelerini içermektedir. Ayrıca yayınların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına katkıları WOS veri tabanından elde edilmiştir. Yayınlarla yapılan atıflar her biri için ayrı ayrı olmak üzere yıl bazında ayrı bir veri setinde incelenmiştir. Araştırma sırasında, tanımlayıcı istatistikler kullanılmış ve sağlık turizmi alanının bibliyometrik özellikleri, frekans ve yüzde dağlımları kullanılarak belirlenmiştir. Bu veriler daha sonra SPSS istatistiksel analiz programına aktarılmış ve analizler gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Türkiye’de sağlık turizmi üzerine yapılan araştırmaların sayısı oldukça fazla olup, araştırma kapsamında WOS veri tabanında 119 çalışma tespit edilmiştir. İngilizce yayınların hakimiyeti (n=108; %90,8), Türkiye’deki sağlık turizmi araştırmalarının uluslararası erişimini ve ilgi düzeyini göstermektedir. Ancak, yerel bir kitleye hitap edebilen Türkçe yayınlar (n=11; %9,2) da mevcuttur (Tablo 1). Bilimsel yayınların büyük çoğunluğu (n=95; %79,8) araştırma makalelerinden [Article] oluşmaktadır. Bunu daha az sayıda bildirimler [Proceeding paper] (n=10; %8,4) ve derleme makaleler [Review] (n=6; %5,0) takip etmiştir (Tablo 1). Yayın türlerinin bu dağılımı, orijinal araştırmaya ve bilimsel tartışmalara vurgu yaparak alanın araştırma odaklı doğasını vurgulamaktadır. Çalışmaların yaklaşık yarısının (n=52; %43,7) Emerging Sources Citation Index (ESCI) indeksinde yer alan dergilerde yayınlanmış olması, Türkiye’de sağlık turizminin önemli bir bilimsel ilgi konusu olduğunu göstermektedir. Bu, yalnızca turizm veya sağlık alanıyla değil aynı zamanda daha geniş bilimsel disiplinlerle olan ilgisini de vurgulamaktadır (Tablo 1). Elsevier, Emerald Publishing ve Taylor & Francis gibi uluslararası tanınmış yayıncıların literatürdeki yaygınlığı, Türkiye’de sağlık turizmi araştırmalarının küresel tanınırlığını ve etkisini yansıtmaktadır (Eger & Scheufen, 2021). Turizm, sağlık, tıp, çevre ve gıda ile ilgili çeşitli dergilerdeki yayınların dağılımı, sağlık turizminin disiplinler arası doğasının altını çizmektedir. "Anatolia-International Journal of Tourism and Hospitality Research" ve "Iranian Journal of Public Health" gibi daha çok yerele hitap eden sağlık dergilerinin sık tercih edilen yayın platformlarını oluşturması, alandaki çalışmaların bölgesel nitelikte araştırmaları içerdiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir (Tablo 1). Yapılan araştırmada, sağlık turizmi makalelerine yer veren dergilerin, saygın yayınevleri tarafından yayınlanmakla birlikte, uluslararası kitleye hitap eden dergilerin öncelikli olarak çeyreklik sınıflarının Q2 ve endekslerinin ESCI olması dikkat çekicidir. Bu bulgular, araştırmaların kesinlikle değerli olması ve mevcut bilgi birikimine katkıda bulunmasının yanında, akademik topluluk içerisindeki görünürlüğü ve etkisi açısından gelişime açık alanları olduğu anlamını da taşımaktadır.

Tablo 1: Türkiye’deki Sağlık Turizmi Alan Yazınının Çeşitli Değişkenler Açısından Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişkenler	Yayın sayısı (n)	Frekans (%)
Yayın Dili		
İngilizce [<i>English</i>]	108	90,8
Türkçe [<i>Turkish</i>]	11	9,2
Toplam	119	100
Yayın Türü		
Araştırma makalesi [<i>Article</i>]	95	79,8
Bildiri [<i>Proceeding paper</i>]	10	8,4
Derleme makale [<i>Review</i>]	6	5,0
Kitap/Kitap bölümü [<i>Book/ Book chapter</i>]	4	3,4
Editöryal yazılar [<i>Editorial material</i>]	4	3,4
Toplam	119	100,0
Endeks		
Emerging Sources Citation Index (ESCI)	52	43,7
Social Sciences Citation Index (SSCI)	36	30,3
Science Citation Index Expanded (SCI-E)	31	26,1
Toplam	119	100,0
Yayıncı		
Elsevier	14	11,8
Emerald Publishing	12	10,1
Taylor & Francis	12	10,1
Springer Nature	8	6,7
SAGE Publications Inc.	7	5,9
Wiley	6	5,0
Diğer	60	50,4
Toplam	119	100,0
Dergi Adı		
Anatolia-International Journal of Tourism and Hospitality Research (ESCI)	4	3,4

Iranian Journal of Public Health (SCI-E & SSCI-Q3)	4	3,4
BMC Health Services Research (SCI-E-Q2)	3	2,5
Geothermics (SCI-E-Q2)	3	2,5
International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing (ESCI-Q4)	3	2,5
Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism (ESCI)	3	2,5
Marmara Geographical Review (TR Dizin)	3	2,5
Tourism Review (SSCI-Q2)	3	2,5
Diğer	93	78,2
Toplam	119	100,0

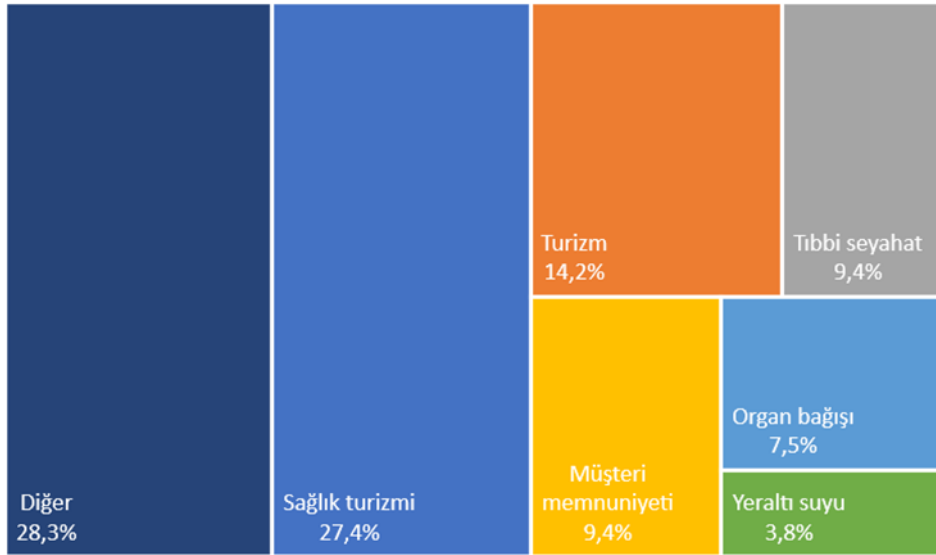
Veri setinden elde edilen bulgulara göre Türkiye’de sağlık turizmini konu alan ilk çalışma 2006 yılında yayınlanmıştır. Erken dönemlerde oldukça kısıtlı sayıda çalışma bulunmasına karşın 2010’lu yıllardan itibaren alana katkı sağlayan yayın sayılarında artış gözlenmiştir. 2016’da başlayan ve sonrasında devam eden araştırma çıktılarındaki önemli artış özellikle dikkat çekicidir. 2020 yılında 16 çalışmanın yayınlanmasıyla dikkat çekici bir zirve yaşandığı görülmüştür (şekil 1). Araştırma faaliyetlerindeki bu artış, bir çalışma konusu olarak sağlık turizminin son yıllardaki artan önemini vurgulamaktadır. Küreselleşme, insanların ve bilginin sınırlar arası hareketini kolaylaştırmaya devam ettikçe, sağlık turizmi daha erişilebilir ve daha geniş bir kitleye hitap eder hale gelmektedir (Alsharif vd., 2010; Sevim & nder, 2020). Dünyanın çeşitli yerlerinden araştırmacılar ve akademisyenler bu alanın öneminin farkına varmakta ve daha çok çalışma üretmektedir. Sağlık turizmi açısından, sağlık tesislerinin, sağlık hizmetleri ve sağlık altyapısının devam eden gelişimi, bu alanı daha da ön plana çıkartacaktır. Yüksek kaliteli sağlık hizmetleri ve son teknolojiye sahip tesislerin sayıca artması, hem sağlık turistlerinin hem de araştırmacıların ilgisini çekmektedir. Nüfusun yaşlandığı ve sağlık bilincinin arttığı günümüzde, sağlık hizmetlerinin insan yaşamındaki önemi göz ardı edilemez. Bu tanınma, sağlık hizmeti sunumu ve erişiminin kritik yönlerini ele aldığı için muhtemelen sağlık turizmi alanına olan ilgiyi artıracaktır. COVID-19 salgınının küresel sağlık ve turizm sektörleri üzerinde derin bir etkisi olmuştur (Abbaspour vd., 2021). Yaşanan salgın muhtemelen diğer faktörlerin de yanı sıra, seyahat kalıplarında değişiklikler yapmış, sağlık hizmetlerinin güvenliği ve teletıp gibi alanların sağlık turizmi kapsamında kullanımının benimsenmesi de dahil olmak üzere sağlık turizmi alanında önemli etkiler yaptı söylenbilir.

Ekonomiler büyümeye devam ettikçe, dünyanın birçok yerinde harcanabilir gelirlerin artışı dikkat çekicidir. Bu ekonomik büyüme, bireylerin ister tıbbi tedavi ister sağlıklı yaşam hizmetleri olsun, sağlık turizmini bir tercih olarak değerlendirme isteğine katkıda bulunabilir. Sağlık turizmi kalkınma planlarında da öncelikli alanlar arasında kendisine yer bulmuştur. Nitekim Türkiye’de sağlık turizminin gelişimi, kurumsal ve hukuki altyapının gelişmesi, fiziki ve teknik imkanların geliştirilmesi, etkin tanıtım ve pazarlama çalışmaları ve hizmet kalitesinin yükseltilmesine odaklanmasıyla yakından ilişkilidir. Bu alanlara Onuncu Kalkınma Planı’nda öncelikler arasında yer verilmiştir (Sevim & nder, 2020). Bu unsurlar kolektif olarak sektörün büyümesini hızlandırmış ve dolaylı olarak bu alandaki araştırma faaliyetlerinde bir artışa yol açmıştır.

Sağlık turizmi konusunda yapılmış olan 119 adet çalışmaya toplamda 1.671 kez atıf yapılmıştır. Yazarların kendilerine yaptıkları atıflar veri setinden çıkarıldığında, atıf sayısı 1.616 olarak belirlenmiştir. Çalışma başına atıf sayısı 14,05 olarak belirlenmiştir. Erken dönemde konuyla alakalı çalışma sayısının az olması nedeniyle atıf sayıları da oldukça düşüktür. Ancak alana katkı sağlayan çalışmaların artmasıyla birlikte, atıf sayılarında da ciddi bir artış gözlenmektedir. En yüksek atıf sayısına 417 atıf ile 2021 yılında ulaşılmıştır (şekil 1). Bu alandaki bilgi birikimi büyüdükçe, araştırmacılar ve akademisyenler tarafından yapılan çalışmaların da bu temel çalışmalara giderek daha fazla atıfta bulunulduğu görülmüştür. Bilgi birikimi ve daha önceki araştırmalara verilen referanslar, alıntıların istikrarlı bir şekilde artmasına katkıda bulunmaktadır. Akademik bir araştırma konusu olarak sağlık turizminin olgunlaşması ve tanınırlılığının zaman içerisinde arttığı değerlendirilmektedir. 2017 yılı sonrası atıflardaki artış, sağlık turizminde ortaya çıkan eğilim ve gelişmelerle de ilişkilendirilebilir. Ayrıca küreselleşme ve internet erişiminin akademik camiayı birbirine daha çok bağladığı ve yayınlara erişimi kolaylaştırdığı söylenbilir (Gui vd., 2019). 2020 yılı sonrasındaki alıntılardaki ani artış, akademik topluluğun dikkatini çeken belirli olaylardan, trendlerden veya yayınlardan etkilenmiş olabilir. Örneğin çığır açan bir çalışma, politika değişikliği veya küresel

Çalışmalarda sağlık turistlerinin deneyimleri ve memnuniyetleri ele alınmakta ve kaliteli sağlık hizmetinin ve olumlu hasta sonuçlarının önemi vurgulanmaktadır. Veri kumesinde "organ bağışı [organ donation]" ve "yeraltı suyu [ground water]" gibi konularda yayınlar da yer almaktadır. Bu durum sağlık turizminin alt boyutlarından olan medikal turizm ve termal turizm kavramlarına yönelik çalışmalara vurgu yapmaktadır. "Diğer [other]" kategorisi (n=30; %28,3), belirlenen anahtar kelimelerin açıkça kapsamadığı çok çeşitli araştırma konuları kapsamaktadır. Bu alışmalar, sağlık turizminin ekonomik boyutu, politika analizi, etik hususlar ve belirli sağlık turizmi destinasyonlarına ilişkin çalışmaları ele almaktadır (Őekil 3).

Őekil 3: Türkiye’de Sağlık Turizmi alışmalarının Konularına Göre Dağılımı

Doğu Akdeniz niversitesi, bünyesinde çalışan araştırmacılar tarafından en fazla yayının yapıldığı (n=11) niversitedir. Bunu Ankara niversitesi ile Başkent niversitesi (n=6) ve İstanbul Medipol niversitesi (n=5) takip etmiştir. Veri setine dahil edilen tüm çalışmalarda en az bir Türk yazar bulunmakta olup çalışmalarda 103 ülkeden araştırmacının yer alması uluslararası iş birliğinin yaygın olarak kullanıldığına ve sağlık turizminin küresel düzeydeki önemine işaret etmektedir. Ayrıca yabancı araştırmacıların ve ortak kuruluşların Türkiye'nin sağlık turizmi çalışmalarına aktif katılımı, bu araştırma alanının uluslararası düzeydeki önemine ve tanınmasına işaret etmektedir. Yapılan çalışmaların uluslararası araştırmacılarla birlikte yürütülmesi, yalnızca araştırmanın güvenilirliğini artırmakla kalmıyor, aynı zamanda sağlık turizmine daha kapsamlı ve küresel açıdan uygun bir bakış açısına da katkıda bulunmaktadır. Stratejik açıdan avantajları da bulunan bu iş birlikleri, küresel ölçekte geliştirilen politikaları, sektör uygulamalarını ve karar alma süreçlerini etkilemektedir. Dahası yapılan yayınlardaki uluslararası iş birlikleri, Türkiye'yi uluslararası alanda sağlık turizmi konusunda daha fazla tanınan bir oyuncu konumuna getirdiği de söylenbilir.

Sağlık turizmine ilişkin çalışmaların Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG's) ile ilgili dağılımı incelendiğinde, bu alanın öncelikli olarak sağlık ve kaliteli yaşam (SDG 3) ile uyumlu olduğu (n=20, %16,8) ve küresel sağlık ve refahın geliştirilmesindeki önemli rolünün vurgulandığı görülmektedir. Üstelik SDG 11, 1 ve 6 gibi hedefler ile bağlantılı çalışmaların varlığı, sağlık turizminin kentsel gelişim, yoksulluğa hizmet ve temiz su ile ilgili daha geniş sürdürülebilirlik sorunlarını ele alma potansiyelinin altını çizmektedir. Cinsiyet eşitliği, iklim eylemi ve nitelikli eğitim hedefleri, çeşitli ekonomik ve endüstriyel boyutlarla ilgili daha az çalışma olsa da bulgular sağlık turizminin bir dizi sürdürülebilir kalkınma hedefine çok yönlü katkıları olduğunu göstermektedir. Bunun yanında toplam 55 çalışmanın herhangi bir kategoride yer almaması, sürdürülebilir kalkınma potansiyelini daha iyi anlamak ve kullanmak için sağlık turizmi araştırmalarının sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile daha kesin bir Şekilde sınıflandırılması ve uyumlu hale getirilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır (Tablo 2).

Tablo 2: Türkiye’deki Sağlık Turizmi Alan Yazınının Çeşitli Değişkenler Açısından Tanımlayıcı İstatistikleri

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	Yayın sayısı (n)	Frekans (%)
SDG 3: İyi Sağlık ve Kaliteli Yaşam	20	16,8
SDG 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar	19	16,0
SDG 1: Yoksulluğa Son	10	8,4
SDG 6: Temiz Su ve Sanitasyon	5	4,2
SDG 5: Toplumsal Cinsiyet Eşitliği	2	1,7
SDG 7: Erişilebilir ve Temiz Çevre	2	1,7
SDG 9: Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı	2	1,7
SDG 2: Açlığa Son	1	0,8
SDG 4: Nitelikli Eğitim	1	0,8
SDG 13: İklim Eylemi	1	0,8
SDG 15: Karasal Yaşam	1	0,8
Belirsiz	55	46,2
Toplam	119	100,0

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık turizmi alanında yapılan çalışmaların eğilimleri incelendiğinde, alanda tarihsel olarak süreç içerisinde bir büyümenin yaşandığı gözlenmektedir. Araştırma çıktıları, yapılan çalışmaların özellikle 2010’lu yıllardan bu yana kayda değer bir artış göstermekte olduğunu, dahası yıllar içerisinde istikrarlı bir şekilde arttığını göstermektedir. Küreselleşme, sağlık altyapısındaki ilerlemeler ve sağlık bilincinin arttığı bir çağda, sağlık hizmetlerinin önemini anlaşılması gibi çeşitli temel faktörler bu eğilimlere katkıda bulunmaktadır. Bu durum sağlık hizmetlerinde uygulanan neoliberal politikaların sağlık turizmini daha da ileriye taşınmasıyla ilişkilendirilmiştir. Ayrıca yakın geçmişte içerisinden geçtiğimiz COVID-19 salgınının araştırma ortamı üzerinde derin bir etkisinin olduğu ve muhtemelen sağlık turizmi üzerindeki etkilerinin kapsamlı bir şekilde araştırılmasına yol açtığı da düşünülmektedir.

Türkiye’de sağlık turizmi alanında çok sayıda araştırmanın yapılmış olması ve bu konuya olan güçlü araştırma ilgisi, konunun ülke için önemini vurgulamaktadır. Üstelik yapılan bu araştırmaların yayın dilinin çoğunlukla İngilizce dilinde yapılmış olması uluslararası görünürlüğe de katkı sağlamaktadır. Türkiye, ülkenin sağlık turizmi destinasyonu olarak önemli rolünü vurgulayan önemli bir anahtar kelime olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca yabancı araştırmacılar ve ortak kuruluşlarla yapılan aktif iş birlikleri, Türkiye’deki uluslararası tanınırlık ve akademik alandaki uluslararasılaşma çabalarının da bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Elde edilen bulgular, güçlü yönlerine rağmen sağlık turizmi araştırmaları alanındaki bazı zayıflıkları da gün ışığına çıkarmaktadır. Bunlar arasında, araştırmaların yayımlandığı dergilerin görece zayıf çeyreklik sınıfında yer bulması nedeniyle görünürlük ve etki açısından gelişime açık alanların da olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak yapılan çalışma, Türkiye’deki sağlık turizmi araştırmalarının mevcut durumunun kapsamlı bir değerlendirmesini sunarak, uluslararası geçerliliğini vurgulamakta, iyileştirmeye açık alanları belirlemekte ve gelecekteki araştırma çabaları için bir yol haritası sunarak, sağlık turizmi alanına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Türkiye’de sağlık turizmi araştırmalarının uluslararası görünürlüğünü ve tanınırlığını arttırmakta ve sürdürülebilir kalkınma ve sağlık hizmetlerine potansiyel katkılarının daha derinlemesine anlaşılmasını teşvik etmektedir.

Etik Beyan: “Türkiye’de Sağlık Turizmi Literatürünün Bibliyometrik Analizi” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel kurallara, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir. Bu araştırmada hazır veri seti kullanıldığı için etik kurul kararı zorunluluğu taşımamaktadır. Aksi bir durumun tespiti halinde AKAD Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarlar makalenin tasarım, veri temini, verilerin değerlendirilmesi ve yazımı süreçlerinde eşit oranda katkı sunmuşlardır.

ıkar Beyanı: Bu makale ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar atışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar atışması bulunmamaktadır.

Etik Beyan: Bu alışmada "Etik Kurul" izini alınmasını gerektiren bir yöntem kullanılmamıştır.

Author Contributions Statement: The authors contributed equally to the design, data acquisition, data evaluation and writing processes of the article.

Conflict of Interest: There is no financial conflict of interest with any institution, organization, or person regarding this article, and there is no conflict of interest between the authors.

Ethics Statement: In this study, no method requiring the permission of the "Ethics Committee" was used.

KAYNAKA

- Abbaspour, F., Soltani, S. & Tham, A. (2021) Medical tourism for COVID-19 post-crisis recovery? *Anatolia*, 32, 140-143. <https://10.1080/13032917.2020.1815067>
- Akın, M.H. (2021). Sağlık turizmi alanyazının bibliyometrik analizi (2015-2020). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10, 2026-2036. <https://10.33206/mjss.882655>
- Alsharif, M.J., Labonté, R. & Lu, Z. (2010). Patients beyond borders: A study of medical tourists in four countries. *Global Social Policy*, 10, 315-335. <https://10.1177/1468018110380003>
- Arslan, D. & Sevim, E. (2022). Multi-criteria decision-making techniques in medical tourism studies: A systematic review. *Sleyman Demirel University Visionary Journal*, 13, 1305-1317. <https://10.21076/vizyoner.1088767>
- Canik, S. & zdemir, E.G. (2019). Sağlık turizmini konu alan lisansüstü tezlerin bibliyometrik değerlendirmesi (1988-2017). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30, 125-134. <https://10.0.66.227/atad.636870>
- Chuang, T.C., Liu, J.S., Lu, L.Y.Y. & Lee, Y. (2014). The main paths of medical tourism: From transplantation to beautification. *Tourism Management*, 45, 49-58. <https://10.1016/j.tourman.2014.03.016>
- ılımoğlu, H. (2023). Medikal turizm konusundaki araştırmaların bibliyometrik analizi: eğilimler, odak noktaları ve olanakları. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7, 451-464. <https://10.26677/TR1010.2023.1286>
- Doğan, S. & Baynal Doğan, T.G. (2020). Uluslararası alanyazında sağlık turizmi alt bileşenleri üzerine bibliyometrik bir analiz. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 23, 561-586
- Eger, T. & Scheufen, M. (2021). Economic perspectives on the future of academic publishing: Introduction to the special issue. *Managerial and Decision Economics*, 42, 1922-1932. <https://10.1002/mde.3454>
- Ellegaard, O. & Wallin, J.A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics*, 105, 1809-1831. <https://10.1007/s11192-015-1645-z>
- Gaines, J. & Lee, C.V. (2019). *Medical tourism*. J.S. Keystone, P.E. Kozarsky, B.A. Connor, H.D. Nothdurft, M. Mendelson & K. Leder (Edt.), *Travel medicine* (pp. 371-375). Amsterdam: Elsevier. <https://10.1016/B978-0-323-54696-6.00039-2>
- Gui, Q., Liu, C. & Du, D. (2019). Globalization of science and international scientific collaboration: A network perspective. *Geoforum*, 105, 1-12. <https://10.1016/j.geoforum.2019.06.017>
- Hall, C.M. (2012). *Medical tourism: the ethics, regulation, and marketing of health mobility*. London and Newyork: Routledge Taylor & Franchis Group. <https://10.4324/9780203109458>
- Johnson, A.G. & Samakovlis, I. (2019). A bibliometric analysis of knowledge development in smart tourism research. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 10, 600-623. <https://10.1108/JHTT-07-2018-0065>
- Kaya, G., & Nebioğlu, O. (2024). Ulusal literatürde sağlık turizmi araştırmaları üzerine bütünleştirici

- bir literatür taraması. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 279–300.
- Kazak, M., & Kazak, G. (2023). Sağlık Turizmi Alanında Yapılan Çalışmaların Vosviewer ile Bibliyometrik Analizi. *Journal of Healthcare Management and Leadership*, 1, 34–45. <https://doi.org/10.35345/johmal.1253318>
- Öztürk, S., Taş, B. S., Kaplan, D., Keskin, S., Çoruk, E. N., Güven, E., & Eren, T. (2024). Sağlık turizmi konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 21(3), 184–204.
- Koseoglu, M.A., Rahimi, R., Okumus, F. & Liu, J. (2016). Bibliometric studies in tourism. *Annals of Tourism Research*, 61, 180-198. <https://10.1016/j.annals.2016.10.006>
- Orhan, F. (2022). Sağlık turizmi yayınlarının bilim haritalama yöntemi ile bibliyometrik analizi. *Journal of Social and Analytical Health*, 2, 33-47. <https://10.5281/zenodo.6356415>
- Öztürk, N., Çoban, M. & Ekinci, E. (2020). A bibliometric analysis of the 100 top-cited publications in health tourism. *International Journal of Health Management and Tourism*, 5, 315-335. <https://10.31201/ijhmt.790108>
- Qadir, K.W., Zafar, Q., Ebrahim, N.A., Ahmad, Z., Sulaiman, K., Akram, R. & Nazeeruddin, M.K. (2019). Methodical review of the literature referred to the dye-sensitized solar cells: Bibliometrics analysis and road mapping. *Chinese Physics B*, 28, 118401. <https://10.1088/1674-1056/ab4577>
- Sevim, E. & Önder, E. (2020). Investigation of medical tourism in Turkey through SWOT-ANP. *Hacettepe Journal of Health Administration*, 23, 605-622
- Sevim, E. & Sevim, E. (2019). Medikal turizm tercihini etkileyen faktörlerin incelenmesi: Türkiye örneği. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 22, <https://orcid.org/0000-0001-5656-6351>
- Seyhan, F. & Özzebek T.M. (2021). Sağlık turizmi konusunda yapılan çalışmaların “R tabanlı” bibliyometrik analizi. *International Social Sciences Studies Journal*, 7, 1569-1586. <https://10.26449/sss.3117>
- Shonhe, L. (2020). Continuous Professional Development (CPD) of librarians: A bibliometric analysis of research productivity viewed through WoS. *The Journal of Academic Librarianship*, 46, 102106. <https://10.1016/j.acalib.2019.102106>
- Temizkan, S.P., Çiçek, D., & Özdemir, C. (2015). Sağlık Turizmi Konusunda Yayımlanan Makalelerin Bibliyometrik Profili. *International Journal of Human Sciences/Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 12, 394-415
- Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş. [USHAŞ]. (2024). *Sağlık Turizmi Verileri*. <https://www.ushas.com.tr/saglik-turizmi-verileri/>
- Yusop, F.D., Ab Ghaffar, F., Danaee, M., Firdaus, A., Azah Hamzaid, N., Fitri Abu Hassan, Z., Senom, F., Ebrahim, N.A., Bonn, B.Y. & Yap, M.C. (2020). Two decades of research on early career faculties (ECFs): A bibliometric analysis of trends across regions. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 28, 325-342